

1. Shrnutí

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2011 ukázaly změny v sídelní struktuře, ve složení obyvatel, domácností i ve skladbě domovního a bytového fondu kraje a jednotlivých obcí. Potvrdily se také shodné rysy, ale i odlišnosti a specifika Vysočiny ve srovnání s jinými regiony, jež plynou hlavně z venkovského charakteru kraje.

- Pro sídelní strukturu Kraje Vysočina je typický převážně venkovský charakter osídlení s nízkým stupněm urbanizace. Kraj patří rozlohou v České republice k největším, ale hustotu obyvatelstva má třetí nejnížší ze všech krajů ČR. Na Vysočině je 704 samosprávných obcí (po Středočeském kraji nejvyšší počet), z toho více než 540 obcí má méně než 200 obyvatel a žije v nich pětina obyvatel kraje. Naproti tomu ve čtyřech největších městech žije více než čtvrtina populace Vysočiny. Městský status má v kraji 34 obcí, které se na jeho obyvatelstvu podílejí více než 57 %.
- V souladu s mezinárodními doporučeními byly výsledky sčítání 2011 zpracovány podle místa obvyklého pobytu obyvatel. Obvyklý pobyt v Kraji Vysočina uvedlo 505 565 osob, z toho 50,5 % žen. Vysočina je třetím nejméně lidnatým krajem v republice, podíl kraje na obyvatelstvu ČR činí 4,8 %. Nejvíce obyvatel žije v okrese Žďár nad Sázavou, nejméně lidnatým okresem je Pelhřimov.
- Populace kraje stárne rychleji než populace celé republiky. Průměrný věk dosáhl 41,1 roku a mírně převýšil hodnotu za celou ČR. Projevuje se stěhování části mladých lidí mimo kraj, nižší porodnost i postupné prodlužování délky života. Podíl dětí do 14 let sice převyšuje republikový průměr, ale nadprůměrný je i podíl osob v poproduktivním věku. Relativně nejvíce osob ve věku 65 a více let žije v nejmenších obcích do 199 obyvatel, ale také v největších městech kraje.
- V Kraji Vysočina stejně jako v celé České republice roste podíl svobodných a rozvedených na úkor ženatých, resp. vdaných osob. Potvrzuje se tak odkládání sňatků do pozdějšího věku i stále častější soužití nesezdaných párů. Vysočina má nejnížší procento rozvedených mužů a rozvedených žen na populaci mezi kraji; i v tom se promítá venkovský charakter a převaha malých obcí, kde se lidé rozvádějí méně a mají hlubší vztah k víře a tradičním hodnotám.
- Vedle obecného poklesu porodnosti se potvrzuje i tendence odsouvání mateřství do pozdějšího věku. První dítě se nejčastěji narodí matce ve věku téměř 28 let. Na 1 000 žen ve věku 15 a více let připadá v kraji 1 731 živě narozených dětí, což je v rámci republiky nadprůměrná hodnota. Více dětí mají matky s nižším vzděláním a rovněž matky věřící.
- V kraji bylo sečteno 7,5 tisíce cizinců, tj. nejmenší počet ve srovnání s ostatními kraji. Nejvíce bylo sečteno Ukrajinců, Slováků a Vietnamců. Kraj Vysočina spolu s Olomouckým a Zlínským krajem má nejnížší zastoupení cizinců na počtu obyvatel (1,5 %). V nejmenších obcích kraje do 499 obyvatel žije cizinců necelé jedno procento, v Jihlavě však tvoří přes 3 % obyvatel.
- Území kraje je národnostně homogenní. Výsledky sčítání 2011 jsou ovlivněny tím, že zhruba čtvrtina obyvatel využila práva národnost neuvést. Českou národnost deklarovalo přibližně 331 tisíc obyvatel kraje, tedy necelé dvě třetiny celkové populace. Národnost moravskou uvedlo necelých 36 tisíc osob, nejvíce na Třebíčsku a Žďársku. Podíl osob moravské národnosti je mezi kraji čtvrtý nejvyšší.
- V Kraji Vysočina žije 51 % obyvatel ve své rodné obci. Vztah obyvatel kraje k místu svého narození je poměrně silný, podíl rodáků převyšuje téměř o 4 procentní body republikový průměr a je čtvrtý nejvyšší mezi kraji. Vazba mužů na místo narození tradičně převyšuje vazbu žen. Na vysokém zastoupení rodáků se podílejí převážně moravské okresy Žďár nad Sázavou, Jihlava a Třebíč, naopak v českých okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod zůstal podíl rodáků pod hranicí 50 %.
- Otázku náboženství ponechalo bez odpovědi (podobně jako v celé ČR) zhruba 45 % obyvatel kraje. Za věřící se prohlásilo 29,3 % obvykle bydlícího obyvatelstva. Mezi regiony se tak Kraj Vysočina umístil na 2. místě za Zlínským krajem. Necelé dvě třetiny ze všech věřících se přihlásily k římskokatolickému vyznání, ale významná část věřících se nehlásí k žádné církvi. Podíl nábožensky založených obyvatel se snižuje s rostoucí velikostí obce, více věří ženy a starší osoby.
- Struktura obyvatel podle vzdělání potvrzuje trend postupného zvyšování vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Nejpočetnější skupinou jsou podle výsledků sčítání nadále osoby se středním vzděláním bez maturity (vč. vyučení). Kraj Vysočina má v rámci ČR nejvyšší podíl těchto osob na populaci ve věku 15 a více let. To souvisí opět s venkovským charakterem kraje – nejvyšší podíly osob s tímto stupněm vzdělání jsou v malých obcích. Osoby s vyšším vzděláním se soustřeďují spíše do měst, kde jsou větší možnosti získání odpovídajícího zaměstnání. Vysokoškoláci představují 9,5 % obyvatel kraje starších 15 let, podíl vysokoškoláků je třetí nejnížší ve srovnání s ostatními kraji.

- Snižuje se podíl ekonomicky aktivních obyvatel, což souvisí kromě demografického vývoje i s větším podílem osob studujících na středních a vysokých školách. Míra ekonomické aktivity (58,7 %) je na Vysočině nejnižší ze všech krajů ČR. Příčiny je třeba hledat v nepříznivé věkové skladbě populace (druhý nejnižší podíl osob v produktivním věku) a v nízké ekonomické aktivitě v malých obcích (méně pracovních příležitostí, nízká úroveň mezd).
- V míře zaměstnanosti (53,1 %) kraj zaujímá 10. místo mezi regiony, velmi nízký je podíl zaměstnaných žen. Téměř polovinu ekonomicky neaktivních osob představují nepracující důchodci (skoro čtvrtina obyvatel kraje), druhou největší skupinu tvoří žáci, studenti a učni. Ve všech skupinách ekonomicky neaktivních početně převažují ženy.
- Z celkového počtu zaměstnaných osob tvoří zaměstnanci 80,1 % (druhý nejvyšší podíl mezi kraji). Podnikatelská aktivita je podprůměrná – podíl zaměstnavatelů je druhý nejmenší a procento osob pracujících na vlastní účet je čtvrté nejmenší ze všech krajů.
- Z jednotlivých odvětví má v kraji nejvýznamnější váhu průmysl, ve kterém pracuje téměř třetina všech zaměstnaných osob. Na další místa se řadí obchod a opravy motorových vozidel (9,1 %) a stavebnictví (7,2 %). Na zemědělství, lesnictví a rybnářství připadá 6,3 %, což je dlouhodobě nejvyšší podíl v ČR. Stejně jako v celé republice došlo i na Vysočině ke snížení podílu zaměstnaných ve výrobních odvětvích a naopak růstu podílu zaměstnaných v oblasti služeb. Proti průměru ČR zůstává podíl zaměstnaných v terciárním sektoru velmi nízký.
- Z pohledu dojízděky do zaměstnání má kraj (stejně jako jiné kraje kromě Hl. města Prahy) záporné saldo; z kraje za prací vyjíždí o 7,1 tisíc osob více, než do něho dojíždí. Mimo obec bydliště vyjíždí za prací zhruba tři desetiny zaměstnaných osob, přičemž za zaměstnáním vyjíždějí více muži než ženy. Podíl vyjíždějících osob se zřetelně snižuje s rostoucí velikostí obce, což souvisí především s množstvím pracovních příležitostí v rámci obce.
- Celkový počet hospodařících domácností se na Vysočině blíží dvěma stům tisícům. Z nich je téměř 57 tisíc domácností jednotlivců, což představuje přes 28 % domácností v kraji (nejmenší podíl ze všech krajů ČR). Domácnosti jednotlivců se nejčastěji vyskytují ve větších městech. Neúplné rodiny se na celkovém počtu domácností podílejí více než 11 %, tj. rovněž nejméně ze všech krajů.
- Více než dvě pětiny úplných rodin tvoří domácnosti se závislými dětmi, z nich nejčastěji rodiny se dvěma dětmi. Mezi neúplnými rodinami se závislými dětmi jsou nejčastěji zastoupeny rodiny s jedním dítětem. V čele neúplných rodin stojí většinou matka.
- Z vybavenosti bytových domácností se zjišťovalo pouze vybavení počítačem a připojením k internetu. V kraji bylo vybaveno počítačem 56,0 % bytových domácností a 52,2 % jich mělo připojení k internetu. Počítače i internet pronikly v poněkud větší míře do lidnatějších obcí a měst.
- Celkový počet domů na Vysočině přesáhl 136 tisíc, z nichž 92,5 % tvoří rodinné domy (po Zlínském a Středočeském kraji nejvyšší podíl z regionů ČR). Neobydlené domy tvoří více než jednu pětinu domovního fondu (po Jihočeském kraji druhý nejvyšší podíl). Nejčastějším důvodem neobydlenosti je přítomnost užívání k rekreaci (61,2 % neobydlených domů).
- Průměrné stáří obydlených domů je v kraji 45,9 roku, průměrné stáří rodinných domů činí 46,0 roků. Nejstarší domovní fond mají nejmenší obce.
- Celkový počet bytů v kraji činí 230 tisíc, z nich je více než 188 tisíc obydlených. Téměř tři pětiny obydlených bytů jsou v rodinných domech. Téměř polovina bytů se nachází ve vlastním domě, dalšími častými právními důvody užívání bytu jsou osobní vlastnictví a nájem. Počet neobydlených bytů na Vysočině se blíží 42 tisícům. Mezi udanými důvody neobydlenosti převládá rekreace.
- Modernizace bytového fondu a nová výstavba v minulých desetiletích postupně zvyšovala kvalitativní charakteristiky bydlení. V přepočtu na 1 obydlený byt připadá 2,64 osoby, na obytnou místnost připadá 0,74 osoby. Obdobně je na poměrně vysoké úrovni technické vybavení bytů. Vodovodem je vybaveno 99,7 % bytů, připojením na kanalizaci 74,1 % bytů, ústředním nebo etážovým topením 88,6 % bytů (všechny podíly z bytů, kde bylo vybavení zjištěno). Uvedené hodnoty jsou s výjimkou připojení na kanalizaci na úrovni České republiky. Na plyn ze sítě je napojeno 61,2 % obydlených bytů, tedy méně než ve většině krajů. Byty se sníženou kvalitou tvoří pouze 4,2 % obydlených bytů, což je v mezikrajském srovnání nejméně.